

ОСНОВНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКИХ СТРУКТУР ТА НЕОБХІДНІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

© Колісник М.К., 2008

Обґрунтування основних закономірностей функціонування та розвитку виробничо-господарських структур і окреслення напрямів оцінювання діяльності ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій дадуть змогу уточнити основні загальнонаукові підходи до антикризового управління інтегрованими угрупованнями.

Justification of the basic laws of operation both the developments of manufacturing - economic structures and delineating of directions of an estimation of activity MES through definition of probability of origin of crisis situations will enable to improve main approaches to anticrisis control of the integrated classifications.

Постановка проблеми. Недостатня реалізація нагромадженого у світі досвіду щодо створення й діяльності вітчизняних виробничо-господарських структур (промислово-фінансових груп, корпорацій, ТНК тощо), недоліки законодавства, невдалі спроби винайти особливий шлях розв'язання проблем інвестування в Україні призвели до недосконалого функціонування і розвитку зазначених угруповань в економіці країни, зокрема Львівської області. Виробничо-господарські структури (ВГС) є економічними суб'єктами, які акумулюють значний капітал для реалізації власної діяльності, а це дасть змогу забезпечити санаційні заходи щодо неплатоспроможного підприємства необхідними фінансовими ресурсами. У зв'язку з цим, потреба в антикризовому управлінні виникає не тільки при сталому економічному розвитку інтегрованих угруповань, але й при здійсненні структурних зрушень відповідно до світових тенденцій економічного та науково-технологічного процесів. Водночас актуальними питаннями є оцінювання діяльності ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій з урахуванням основних закономірностей розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи проблеми практичного застосування сучасних методичних розробок щодо антикризового управління виробничо-господарськими структурами, треба зазначити, що особливу актуальність здобувають основні закономірності функціонування і розвитку ВГС в умовах кризи (закон синергії, закон самозбереження (усталеності), закон стратегічного розвитку), методи оцінки і діагностики фінансової стійкості підприємств, методи моніторингу і контролінгу суб'єктів господарювання. Досліджуючи цю проблематику, автори статті проаналізували наукові праці вітчизняних і іноземних науковців та зацікавилися їхніми визначеннями терміна „розвиток”. Є.М. Коротков розглядає розвиток як „сукупність змін, які ведуть до появи нової якості і зміцнення життєвої системи, її здатність чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища” [4, с. 296]. С.І. Ожегов під розвитком розуміє „процес закономірності зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий. Перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого” [5, с. 643]. В.А. Забродський і М.О. Кизим вважають, що „розвиток економіко-виробничих систем – це процес переходу економіко-виробничої системи у новий, більш якісний стан за рахунок нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури і складу, в результаті чого підвищується її здатність чинити опір руйнівному впливу зовнішнього середовища та ефективність

функціонування” [2, с. 6]. Значний внесок у розвиток теорії і методології функціонування підприємства в умовах кризи було досліджено у працях таких авторів: І.В. Алексєєв, Е.І. Альтман, І.А. Бланк, У. Бівер, І.Т. Балабанов, О.О. Богданов, В.О. Василенко, В.А. Забродський, М.О. Кизим, Є.М. Коротков, О.Є. Кузьмін, М.С. Пушкар, Л.О. Сухарева, Р.І. Сміт, (методи і доміанти антикризового управління) і Л. Бартон, М. Портер, О.М. Тридід, З.Є. Шершньова (стратегії розвитку підприємства в умовах кризи). Відтак розвиток виробничо-господарських систем вимагає своїх закономірностей розвитку, своєї системи зміцнення життєвих циклів та здатності опору руйнівним силам внутрішнього і зовнішнього середовища (зокрема розроблення системи раннього попередження і реагування на кризові ситуації у ВГС [1, с. 10–15]) з метою забезпечення реалізації ефективної інноваційної та інвестиційної політики ВГС шляхом антикризового управління.

Постановка задач. Дослідження закономірностей функціонування і розвитку виробничо-господарських структур в умовах виникнення кризових ситуацій зумовлює постановку таких задач:

- ✓ обґрунтувати основні закономірності функціонування і розвитку ВГС;
- ✓ окреслити напрями оцінювання діяльності ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій з урахуванням основних закономірностей розвитку.

Виклад основного матеріалу. Серед основних закономірностей розвитку виробничо-господарських структур виокремлюють: закон синергії, закон усталеності (самозбереження) та закон стратегічного розвитку. Розглянемо їх докладніше з урахуванням можливості потрапляння суб’єкта ВГС у кризові ситуації.

Закон синергії визначає, що для будь-якої ВГС існує такий набір елементів, при якому її потенціал значно більший або значно менший, ніж потенціал окремих елементів. Тобто закон синергії відображає наявність системного ефекту, коли система з простої суми елементів переходить до системи, що має нову якість. Важливою особливістю синергічного підходу є те, що в період еволюційного розвитку ВГС з добре передбачуваними лінійними змінами приводять в результаті інтегроване угруповання до деякого нестійкого критичного стану, а вихід з критичного стану має відбуватися одномоментно, стрибкоподібно. Тобто, перехід ВГС у новий стійкий стан є неоднозначним, а розвиток інтегрованої структури має принципово непередбачений характер.

Синергія може забезпечити об’єднаній компанії, зокрема і ВГС, позитивну чисту вартість поглинання (*net acquisition value, NAV*):

$$NAV = V_{AB} - [V_A + V_B] - P - E, \quad (1)$$

де V_{AB} – об’єднана вартість двох компаній; V_B – ринкова вартість акцій компанії В; P – премія, виплачена за компанію В; E – витрати процесу поглинання; V_A – оцінка компанією А своєї власної вартості.

Перетворивши рівність 1, одержуємо:

$$NAV = [V_{AB} - (V_A + V_B)] - (P + E). \quad (2)$$

Значення в квадратних дужках являє собою ефект синергії.

Враховуючи модель життєвого циклу Грейнера, розглянемо кризи, які можуть виникнути у виробничо-господарській структурі з урахуванням фактора часу. Виробничо-господарська структура являє собою систему, оскільки складається із взаємозалежних елементів, зв’язків, відносин і становить їх цілісність. Така система може знаходитися в стійкому або нестійкому стані. Управління складними системами можна вважати антикризовим на всіх етапах функціонування та розвитку (табл.1), також це система управлінських заходів і рішень з діагностики, нейтралізації та подолання кризових явищ і їх причин у ВГС, яка має охоплювати всі стадії розвитку кризового процесу, зокрема і його профілактику та запобігання у всіх учасників ВГС.

Закон усталеності (самозбереження) встановлює, що кожна виробничо-господарська структура намагається до самозбереження шляхом використання усього свого потенціалу (економічного, виробничого, соціального тощо). Закон можна подати формулою:

$$\sum_{i=1}^n R_i > \sum_{i=1}^n (V_{1i} + V_{2i}) \quad (3)$$

де R_i – потенціал ВГС, що визначається її ресурсами в i -й області (наприклад, фінанси, технологія тощо); V_{1i} – потенціал зовнішнього дестабілізуючого впливу; V_{2i} – потенціал внутрішнього дестабілізуючого впливу.

З виразу (3) випливає, що потенціал розбудови ВГС має бути більший за дестабілізуючі фактори.

За законом усталеності, існує декілька типів стратегічної поведінки ВГС в умовах нестійкого ринкового середовища:

- збільшення внутрішніх ресурсів ВГС незалежно від умов зовнішнього середовища;
- підвищення ресурсів ВГС на величину, достатню для адекватної реакції на зміни зовнішнього середовища;
- зменшення або виключення взагалі внутрішніх дестабілізуючих факторів (конфлікти, слабкий менеджмент, старіння персоналу тощо);
- пропорційне збільшення ресурсів ВГС та зменшення водночас внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Випадкові дестабілізуючі фактори навколишнього середовища не є параметрами, якими можна нехтувати, тому їх можна лише прогнозувати та розробляти заходи з антикризового управління.

Моделювання будь-якої системи неможливе без припущення впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, присутність яких неминуча в умовах невизначеності, властивій навколишньому середовищу. Не можна не враховувати ту незліченну кількість різних результатів, що відрізняються від запланованих через причини, що є важкопередбачуваними. Зокрема до зовнішніх факторів належать:

- ✓ нестабільні соціально-економічна, фінансово-економічна, податкова політика держави;
- ✓ негативні тенденції розвитку товарних, грошових, страхових, кредитних, фондових і валютних ринків;
- ✓ дискримінація щодо встановлення цільового порядку державної підтримки ВГС з урахуванням того, наскільки їхня діяльність відповідає пріоритетам промислової та соціальної політики країни;
- ✓ спад кон'юнктури в економіці загалом;
- ✓ темп і розмір інфляції;
- ✓ посилення конкуренції в галузі та криза окремої галузі;
- ✓ політична нестабільність у країні місцезнаходження ВГС або в країнах підприємств-постачальників сировини (споживачів продукції) та інші.

До внутрішніх чинників належать:

- ✓ проблеми внутрішнього регламентування діяльності ВГС (оргструктури, регламенти);
- ✓ низька якість менеджменту та маркетингу;
- ✓ порушення процесу внутрішньогрупової взаємодії (розподіл прибутку, формування і використання фондів грошових коштів);
- ✓ негативні тенденції у саморегульованій системі ВГС (інформаційне, організаційне і економічне регулювання);
- ✓ фінансово-кредитні учасники ВГС не можуть ефективно мобілізувати, розподіляти і перерозподіляти тимчасово вільні грошові кошти всіх суб'єктів ВГС;
- ✓ невідповідність рівня виробничо-технологічної структури підприємств ВГС;
- ✓ недосконалість інноваційної, інвестиційної, виробничо-господарської, фінансово-економічної, соціальної політики ВГС;
- ✓ відсутність служб контролінгу в учасників ВГС та ін.

Наслідком прояву закону усталеності є відносний коефіцієнт ($УР$) оцінки рівня самозбереження [8–10]:

$$УР = (C-P)*100/C, \quad (4)$$

де C – потенціал створення, P – потенціал деструктуризації.

Діапазон, в якому знаходиться значення коефіцієнта $УР$, характеризує рівень стабільності ВГС в ринкових умовах (табл. 1).

**Оцінювання діяльності ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій
з урахуванням основних закономірностей їх розвитку**

Закономірності	Коротка характеристика законів	Оцінювання діяльності ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій																	
1	2	3																	
Закон синергії	<p>Синергія може забезпечити об'єднаній компанії позитивну чисту вартість поглинання (<i>net acquisition value, NAV</i>):</p> $NAV = V_{AB} - [V_A + V_B] - P - E, \quad (1.1)$ <p>де V_{AB} – об'єднана вартість двох компаній; V_B – ринкова вартість акцій компанії В; P – премія, виплачена за компанію В; E – витрати процесу поглинання; V_A – оцінка компанією А своєї власної вартості.</p> <p>Перетворивши рівність, одержуємо:</p> $NAV = [V_{AB} - (V_A + V_B)] - (P + E). \quad (1.2)$ <p>Значення в квадратних дужках являє собою ефект синергії. Щоб окупити злиття, цей ефект повинний бути більше, ніж сума $P + E$. Якщо значення в квадратних дужках не є більшим за суму $P + E$, то виходить, що, купуючи, компанія переплатить за об'єкт купівлі.</p>	<p><i>Оцінювання діяльності ВГС через визначення кризових ситуацій з урахуванням фактору часу</i></p> <table border="1" data-bbox="1099 427 2024 759"> <thead> <tr> <th>Період часу</th> <th>Види криз</th> <th>Напрями розвитку ВГС</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="3">Новостворена ВГС (1–3 роки)</td> <td>Криза лідерства</td> <td>Розвиток за допомогою створення</td> </tr> <tr> <td>Криза автономії</td> <td>Розвиток за допомогою управління</td> </tr> <tr> <td>Криза контролю</td> <td>Розвиток за допомогою делегування повноважень</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Функціонуюча ВГС (понад 3 роки)</td> <td>Криза бюрократії</td> <td>Розвиток за допомогою координування</td> </tr> <tr> <td>Криза синергії</td> <td>Розвиток за допомогою співробітництва</td> </tr> </tbody> </table>			Період часу	Види криз	Напрями розвитку ВГС	Новостворена ВГС (1–3 роки)	Криза лідерства	Розвиток за допомогою створення	Криза автономії	Розвиток за допомогою управління	Криза контролю	Розвиток за допомогою делегування повноважень	Функціонуюча ВГС (понад 3 роки)	Криза бюрократії	Розвиток за допомогою координування	Криза синергії	Розвиток за допомогою співробітництва
Період часу	Види криз	Напрями розвитку ВГС																	
Новостворена ВГС (1–3 роки)	Криза лідерства	Розвиток за допомогою створення																	
	Криза автономії	Розвиток за допомогою управління																	
	Криза контролю	Розвиток за допомогою делегування повноважень																	
Функціонуюча ВГС (понад 3 роки)	Криза бюрократії	Розвиток за допомогою координування																	
	Криза синергії	Розвиток за допомогою співробітництва																	
Закон усталеності (самозбереження)	<p>Кожна ВГС намагається до самозбереження шляхом використання усього свого потенціалу (економічного, політичного, соціального). Закон можна виразити формулою:</p> $\sum_{i=1}^n R_i > \sum_{i=1}^n (V_{1i} + V_{2i}),$ <p>де R_i – потенціал ВГС, що визначається її ресурсами в i-ій області (наприклад, фінанси, технологія тощо); V_{1i} – потенціал зовнішнього дестабілізуючого впливу; V_{2i} – потенціал внутрішнього дестабілізуючого впливу.</p>	<p>Наслідком прояву закону усталеності є відносний коефіцієнт ($R_{\text{самозбереження}}$) оцінки рівня самозбереження:</p> $R_{\text{самозбереження}} = (C - P) * 100\% / C,$ <p>де C – потенціал створення; P – потенціал деструктуризації.</p> <p>Діапазон, в якому знаходиться значення коефіцієнта $R_{\text{самозбереження}}$, характеризує рівень стабільності ВГС у ринкових умовах.</p> <p align="center"><i>Характеристика діапазонів рівня самозбереження</i></p> <table border="1" data-bbox="1099 995 2072 1315"> <thead> <tr> <th>Значення (%)</th> <th>Характеристика ситуації</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>(-100) + (-10)</td> <td><i>Порушена стабільність, ВГС проходить період різкого підйому або спаду життєвого циклу; необхідне використання додаткових зовнішніх ресурсів для виходу з кризи (якщо це можливо)</i></td> </tr> <tr> <td>(-5) + (+5)</td> <td><i>ВГС знаходиться на межі утримання стабільності, що означає необхідність реорганізації учасників об'єднання, реінжиніринга або виходу на нові ринки та інших заходів в боротьбі за виживання</i></td> </tr> <tr> <td>(+10) + (+100)</td> <td><i>Ситуація сприятлива, ВГС має великий потенціал для збереження стійкого зростання, стабільності в ринкових умовах</i></td> </tr> </tbody> </table> <p>Недотримання нерівності та вхід рівня самозбереження у негативний діапазон змушує ВГС докладати зусилля для отримання стабільності та нарощування потенціалу.</p>			Значення (%)	Характеристика ситуації	(-100) + (-10)	<i>Порушена стабільність, ВГС проходить період різкого підйому або спаду життєвого циклу; необхідне використання додаткових зовнішніх ресурсів для виходу з кризи (якщо це можливо)</i>	(-5) + (+5)	<i>ВГС знаходиться на межі утримання стабільності, що означає необхідність реорганізації учасників об'єднання, реінжиніринга або виходу на нові ринки та інших заходів в боротьбі за виживання</i>	(+10) + (+100)	<i>Ситуація сприятлива, ВГС має великий потенціал для збереження стійкого зростання, стабільності в ринкових умовах</i>							
Значення (%)	Характеристика ситуації																		
(-100) + (-10)	<i>Порушена стабільність, ВГС проходить період різкого підйому або спаду життєвого циклу; необхідне використання додаткових зовнішніх ресурсів для виходу з кризи (якщо це можливо)</i>																		
(-5) + (+5)	<i>ВГС знаходиться на межі утримання стабільності, що означає необхідність реорганізації учасників об'єднання, реінжиніринга або виходу на нові ринки та інших заходів в боротьбі за виживання</i>																		
(+10) + (+100)	<i>Ситуація сприятлива, ВГС має великий потенціал для збереження стійкого зростання, стабільності в ринкових умовах</i>																		

1	2	3
<p>Закон розвитку</p>	<p>Механізм дії цього закону покладено в основу проходження ВГС всіх етапів життєвого циклу. На кожній стадії свого розвитку ВГС намагається набрати максимальний потенціал, що дорівнює сумі всіх ресурсів системи, причому потенціал кожного попереднього етапу впливає на наступний етап, тобто це має вигляд:</p> $R_j = \sum_{i=1}^m (R_{ij} * K_{j-1}) \rightarrow \max$ <p>де R_j – потенціал системи на j-му етапі її життєвого циклу; R_{ij} – сума i-х ресурсів системи на j-му етапі життєвого циклу; K_{j-1} – коефіцієнт впливу попереднього етапу на наступний.</p>	<p>Для оцінювання і аналізу ефективного нового напрямку розвитку підприємства ВГС, яке потребує додаткових фінансових ресурсів при несприятливому (кризовому) фінансовому стані приймемо дану стратегію як середньозважену оцінку, при якій за основу вагових коефіцієнтів беруться імовірності виникнення тієї чи іншої оцінки реалізації стратегії і розраховується середня очікувана норма рентабельності (R_v^{cep}):</p> $R_v^{cep} = \sum p_i x R_v$ <p>Середнє значення імовірнісної оцінки за нормальним законом розподілу ймовірностей для підприємства відповідає найбільше значення, а потім значення ймовірностей рівномірно знижуються в один (допустима і висока оцінка) та інший (низька і недопустима) боки.</p> <p>Середньоквадратичне відхилення σ можна прийняти як величину вимірювання ризику з високим ступенем точності і розрахувати за формулою:</p> $\sigma = \sqrt{\sum ((R_v - R_v^{cep}) \times p_i)}$ <p>Чим менше значення σ, тим менший ступінь ризику при впровадженні нової стратегії розвитку підприємства ВГС</p>

Недотримання нерівності (3) та вхід рівня самозбереження у негативний діапазон примушує ВГС докладати зусиль до отримання стабільності та нарощування потенціалу.

Закон розвитку. Механізм дії цього закону покладено в основу проходження ВГС всіх етапів життєвого циклу (табл. 1). На кожній стадії свого розвитку ВГС намагається набрати максимальний потенціал, що дорівнює сумі всіх ресурсів системи, причому потенціал кожного попереднього етапу впливає на наступний етап, тобто це має вигляд:

$$R_j = \sum_{i=1}^m (R_{ij} * K_{j-1}) \rightarrow \max, \quad (5)$$

де R_j – потенціал ВГС на j -му етапі її життєвого циклу; R_{ij} – сума i -х ресурсів ВГС на j -му етапі життєвого циклу; K_{j-1} – коефіцієнт впливу попереднього етапу на наступний.

Механізм дії закону виявляється в характері розвитку: прогресивному, регресивному, революційному та еволюційному. Згідно з законом розвитку потенціал ВГС має властивості інерції, еластичності та безперервності стабілізації. Прояв інерції – у спізненні реакції на зміну. Вона може бути підсилена внаслідок опору змінам (закон усталеності) і визначається часом спізнення реакції потенціалу. Еластичні ВГС швидко реагують на зміну вимог ринку.

Маючи якість стабільності, система намагається не мати різких перепадів в процесі життєдіяльності, штучно обмежуючи діапазон зміни потенціалу. ВГС також має якість безперервності зміни потенціалу, причому її потенціал постійно змінюється, переводячи систему з одного стану в інший.

Оцінюючи діяльність ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій з урахуванням закономірностей розвитку, оцінимо ризик вкладень сум грошових коштів учасників ВГС у підприємство, для якого є загроза потрапляння у кризовий стан. Таке оцінюватиме залежатиме від способу врахування невизначеності (табл.. 2).

Таблиця 2

Методи оцінювання ризику вкладень сум грошових коштів учасників ВГС у підприємство, для якого є загроза потрапляння у кризовий стан

Методи	Сутність методу
Метод „мінімаксу”	Формується перелік напрямів очікуваних сценаріїв розвитку подій у процесі капіталовкладень і з цих напрямів вибираються два сценарії, за яких процес досягає як максимальної, так і мінімальної ефективності.
Метод визначення рівня ризику через урахування втрат підприємства	Визначається рівень ризику, що враховує розмір втрат і ймовірність цих втрат
Метод оцінки ризику за допомогою моделі оцінювання капітальних активів підприємства (САРМ)	Модель показує, якого рівня доходності активів підприємства можна очікувати в межах ідеальної безризикової та загальноринкової ставок з урахуванням можливостей підприємства, які формують рівень ризиковості
Пропонований метод визначення рівня ризику	Для оцінювання і аналізу ефективного нового напрямку розвитку підприємства ВГС, яке потребує додаткових фінансових ресурсів при несприятливому (кризовому) фінансовому стані, приймемо цю стратегію як середньозважену оцінку, при якій за основу вагових коефіцієнтів беруться імовірності виникнення тієї чи іншої оцінки реалізації стратегії і розраховується середня очікувана норма рентабельності

Альтернативним методом є спосіб „мінімаксу”, який формує перелік напрямів очікуваних сценаріїв розвитку подій у процесі капіталовкладень і з цих напрямів вибираються два сценарії, за яких процес досягає як максимальної, так і мінімальної ефективності. Згодом очікуваний ефект оцінюється за формулою Гурвіца зі складовою узгодженості (L). При $L = 0$ (точка Вальда) за основу для прийняття рішення вибирається песимістична оцінка ефективності проекту, коли в умовах

реалізації несприятливого з обраних сценаріїв зроблено все для зниження очікуваних збитків. Такий підхід, безперечно, призводить до мінімізації ризику учасників ВГС, які вкладають свої грошові кошти в оновлення основних фондів підприємства, якому загрожує кризовий стан. Однак використання цього підходу матиме негативні наслідки щодо зниження ділової активності учасників ВГС.

Можна використати методику визначення рівня ризику, яка враховує розмір втрат і ймовірність цих втрат:

$$P = B \times I_b / 100\%, \quad (6)$$

де P – розмір ризику, грн.; B – розмір втрат, грн.; I_b – імовірність втрат, %.

Також відома методика оцінки ризику за допомогою моделі оцінювання капітальних активів підприємства (САРМ), математичне відображення якої можна представити так:

$$R_c = R_f + \beta(R_m - R_f), \quad (7)$$

де R_c – очікуваний дохід (ставка дисконту для власного капіталу),%; R_f – безризикова ставка доходу, %; β – коефіцієнт рівня ризику проекту; R_m – середньоринкова ставка доходу, %.

У випадку виникнення несистематичного ризику модель набуватиме вигляду:

$$R_c = R_f + \beta(R_m - R_f) + E, \quad (8)$$

де E – зростання ставки дисконту внаслідок несистематичного ризику, %.

Модель показує, який рівень доходності активів підприємства можна очікувати у межах ідеальної безризикової та загальноринкової ставок з урахуванням можливостей підприємства, які формують рівень ризиковості β . Для антикризової стратегії підприємства ВГС можна розраховувати рівень доходності грошових коштів, які скеровані на розроблення та реалізацію цієї стратегії розвитку порівняно з доходністю коштів, які направлені на розроблення альтернативних стратегій. У зв'язку з цим необхідно зазначити доцільність об'єднання підприємств у промислово-фінансові групи, що дасть змогу також проаналізувати ризиковість альтернативних стратегій і знизити рівень ризику за рахунок ринкових позицій такого інтегрованого угруповання.

Для оцінювання рівня ризику можна скористатися теорією ймовірності. У процесі дослідження використані методичні підходи багатьох науковців [1; 2; 4–7].

Припустимо, що внутрішня норма рентабельності (R_v) реалізації проекту щодо оновлення основних фондів підприємства ВГС, яке знаходиться у кризовому стані, залежить від ймовірної оцінки можливості його реалізації. Розглянемо п'ять ймовірних оцінок реалізації стратегії розвитку (висока, допустима, середня, низька, недопустима) у їх взаємозв'язку з внутрішньою нормою рентабельності проекту (табл.3).

Таблиця 3

Ймовірність оцінки реалізації стратегії розвитку у взаємозв'язку з внутрішньою нормою рентабельності проекту

<i>Ймовірнісна оцінка</i>	<i>Значення ймовірності такого оцінювання (p_i)</i>	<i>Внутрішня норма рентабельності (R_v), %</i>
Висока	0,1	45
Допустима	0,2	35
Середня	0,4	30
Низька	0,2	20
Недопустима	0,1	10

Для оцінювання й аналізу ефективного нового напрямку розвитку підприємства ВГС, яке потребує додаткових фінансових ресурсів при несприятливому (кризовому) фінансовому стані, приймемо цю стратегію як середньозважену оцінку, при якій за основу вагових коефіцієнтів беруться ймовірності виникнення тієї чи іншої оцінки реалізації стратегії і розраховується середня очікувана норма рентабельності (R_v^{cep}):

$$R_v^{cep} = \sum p_i \times R_v \quad (9)$$

Середньому значенню імовірнісної оцінки за нормальним законом розподілу ймовірностей для підприємства відповідає найбільше значення, а потім значення ймовірностей рівномірно знижуються в один (допустима і висока оцінка) та інший (низька і недопустима) боки.

Середньоквадратичне відхилення σ можна прийняти як величину вимірювання ризику з високим ступенем точності і розрахувати за формулою:

$$\sigma = \sqrt{\sum \left((R_v - R_v^{cep.}) \times p_i \right)}. \quad (10)$$

Чим менше значення σ , тим менший ступінь ризику при впровадженні нової стратегії розвитку підприємства ВГС. Може складатися ситуація, коли всі зміни відбуватимуться нерівномірно, а тому виникатиме дисбаланс між підприємствами та установами ВГС за сумами, що вносяться до загального прибутку ВГС кожним суб'єктом. Для ліквідації дисбалансу можна скористатися показником середньоквадратичного відхилення. Зіставляючи рівень рентабельності кожного суб'єкта ВГС із середнім рівнем рентабельності, можна з'ясувати ступінь відхилення цього показника у групі, а тоді зробити висновок щодо стану прибутковості, який склався.

Висновки і перспективи подальших досліджень. 1. З метою розроблення відповідних теоретичних засад антикризового управління виробничо-господарськими структурами нами обґрунтовано основні закономірності функціонування і розвитку ВГС за умови виникнення кризової ситуації.

2. Окреслені напрями оцінювання діяльності ВГС через визначення ймовірності виникнення кризових ситуацій дадуть змогу уточнити основні загальнонаукові підходи до антикризового управління інтегрованими угрупованнями.

3. У процесі дослідження було прийнято за висхідну ідею, що представлені теоретичні аспекти щодо врахування ризику вкладень сум грошових коштів учасників ВГС у підприємство, для якого є загроза опинитися у кризовому стані, актуалізують питання з оцінювання і аналізу впровадження нового напрямку розвитку підприємства ВГС, яке потребує додаткових фінансових ресурсів при несприятливому (кризовому) стані.

4. Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо політики управління кризовим станом ВГС будуть використані у подальших дослідженнях щодо розроблення відповідного теоретичного підґрунтя - теорії кризових явищ, їх виникнення, розвитку, методичного забезпечення, а також здійснення цієї роботи як на рівні окремого суб'єкта ВГС, так і ВГС загалом.

1. Алексеев І.В., Колісник М.К. Побудова системи раннього попередження та реагування на кризові ситуації в об'єднаннях промислового і фінансового капіталу // Міжнародний науково-практичний журнал „Економіка та держава”. – 2007. – №8. – С.10–15. 2. Забродский В.А., Кизим Н.А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 72 с. 3. Колісник М.К. Діагностика та політика управління кризовими явищами у промислово-фінансовій групі // Вісник Нац ун-ту "Львівська політехніка". – 2006. – №554. – С.262–267. 4. Коротков Э.М. Концепция менеджмента. – М.: Дека, 1997. – 304с. 5. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка / Русская академия наук. – М.: Азбуковник, 1998. – 944 с. 6. Пономаренко В.Є., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Монографія. – Х.: Видавничий Дім „ІНЖЕК”, 2003. – 328 с. 7. Пушкарь А.И. Модели управления развития производственно-экономических систем: Монография. – Х.: ХГЭУ, 1997. – 268 с. 8. Богданов А. А. Тектология. Всеобщая организационная наука. – Т.1, 2. – М.: Экономика, 1989. 9. Винер Н.Я. Математик. – М.: Наука, 1967. – 320 с. 10. Бутник О.М. Економіко-математичне моделювання динамічних закономірностей розвитку економічних систем: Монографія. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 224 с.